

KINDEREN EN GEZINNEN: DE ONZICHTBARE GEZICHTEN VAN DE (ENERGIE)CRISIS?

BRUSSEL, 20 oktober 2022: Gezamenlijke verklaring van coalities, organisaties en instellingen ter bevordering van de kinderrechten en armoedebestrijding*

Vóór de COVID-19 pandemie liep bijna één kwart van de kinderen in Europa het risico op armoede en sociale uitsluiting. Gegevens over de huidige situatie zijn nog niet beschikbaarⁱ, doch de inval in Oekraïne, de historisch hoge inflatie, de hoge rente, de algemene stijging van de levenskosten en de enorme stijging van de energieprijzen hebben nu al gevolgen voor het dagelijks leven van de gezinnen en doen vrezen dat de prognosesⁱⁱ tegen het einde van het jaar nog zullen verslechterenⁱⁱⁱ.

"We wachten tot januari om de verwarming aan te zetten."

Deze periode is uiterst moeilijk voor duizenden gezinnen, vooral voor gezinnen die in armoede leven en uit de lagere middenklasse komen. Ouders proberen de eindjes aan elkaar te knopen door zelf maaltijden over te slaan om hun kinderen te kunnen voeden, en stellen medische zorg uit. Sommigen kunnen het zich niet langer veroorloven om voor hun chronisch zieke of gehandicapte kinderen te blijven zorgen, of geven aan dat ze tot januari zullen wachten om hun huis te verwarmen; ze worden gedwongen hun kinderen van naschoolse activiteiten te halen omdat het te duur is deze te betalen, of ze maken gebruik van een zwemles opdat het gezin een warme douche zou kunnen nemen.

Steeds meer ouders kunnen de stijgende kosten van schoolmaaltijden niet aan. Ze kunnen het inschrijvingsgeld of studentenkot van hun oudere kinderen niet meer betalen. Sommige studenten zullen hun kot moeten opgeven en terug thuis moeten wonen om hun hogere opleiding voort te zetten, maar de vervoerskosten vormen dan weer een extra obstakel. Voor deze duizenden gezinnen zijn de rekeningen onbetaalbaar geworden, ook al concentreren zij zich op het hoogstnoodzakelijke. Veel van deze ouders schamen zich om erover te praten, maar ze maken zich vooral grote zorgen over het feit dat ze hun kinderen geen fatsoenlijk en menswaardig leven kunnen bieden.

Al deze gezinnen vragen zich af hoeveel winters nog donker zullen zijn? Hoeveel crisissen er nog nodig zijn vooraleer deze situatie zal veranderen? Hoe lang moeten zij nog bezuinigen op hun basisbehoeften: zorg, luiers, water, melk, verwarming of maaltijden? Veel ouders hadden al vóór deze energiecrisis te maken met armoede en sociale uitsluiting. Andere gezinnen uit de lagere middenklasse dreigen in armoede terecht te komen omdat hun spaargeld, als ze dat al hadden, ontoereikend is en ze de dagelijkse uitgaven niet meer kunnen betalen.

Doelgerichte investeringen

Als reactie op deze nieuwe crisis heeft Europa miljarden euro's uitgegeven. De verschillende regeringen van de Europese lidstaten reageren ook op nationaal niveau. Tussen september 2021 en september 2022 heeft België bijvoorbeeld 4,1 miljard of 0,8% van zijn bbp uitgegeven (tegenover bijna 3% voor Frankrijk en Duitsland)^{iv}. Het is momenteel echter zeer moeilijk op te maken welk percentage van het overheidsbudget aan welbepaalde sectoren wordt besteed, en wat ons specifiek aan belangt: aan kwetsbare kinderen en gezinnen en de sectoren die ten dienste staan van hun rechten en behoeften^v.

Uit analyses van overheidsuitgaven tijdens vorige crisissituaties blijkt immers dat tussen februari en eind juli 2020 in landen met een hoog inkomen historische bedragen zijn uitgegeven als reactie op de COVID19-pandemie. Hiervan werd slechts 2% besteed aan sociale beschermingsmaatregelen gericht tot kinderen^{vi}. Bij nadere analyse blijkt dat de meeste maatregelen voor kinderen en gezinnen van korte duur zijn en niet gericht zijn op de meest kwetsbare gezinnen of gezinnen die het dichtste bij de armoede staan.

Er moeten nu dringend lessen worden getrokken uit het verleden en het overheidsgeld moeten geëvalueerd en gericht geïnvesteerd worden, zodat ze een echt positief en structureel effect hebben op de meest kwetsbare kinderen en gezinnen.

Luisteren naar kinderen en gezinnen

Ondanks de grote inspanningen van hun ouders en verzorgers lopen duizenden kinderen ernstig gevaar door deze nieuwe crisis. Zij lopen het risico de winter te moeten doorbrengen in koude woningen, met minder warme maaltijden en minder verzorging. Ouders zijn aan het eind van hun Latijn, kunnen de stijgende energiekosten niet opbrengen en kunnen zelfs met overheidssteun niet in hun basisbehoeften voorzien. Er moet naar deze families en hun kinderen, te vaak onzichtbaar en ongehoord, geluisterd worden.

Deze ouders doen hun best voor hun kinderen, maar hoe kunnen ze dat doen als ze geconfronteerd worden met opeenvolgende crisissen en maandelijkse kosten die hun inkomen overstijgen? Hoe kunnen zij in de behoeften van hun kinderen voorzien wanneer het minimuminkomen lager ligt dan wat nodig is om waardig te kunnen leven? In ons land liggen een overgroot deel van de laagste inkomens en uitkeringen namelijk nog ver onder de armoedegrens. Deze situatie wordt al vele jaren aan de kaak gesteld door armoedebestrijdingsactoren, vakbonden en andere maatschappelijke organisaties. Bovendien houdt de armoedegrens door de stijgende kosten van levensonderhoud een aanzienlijke onderschatting in van wat nodig is om een waardig leven te kunnen leiden.

Zonder een combinatie van gerichte beleidsmaatregelen die onmiddellijke en structurele steun bieden aan de meest kwetsbare gezinnen en zij die net boven de armoedegrens staan, zullen deze gezinnen hun situatie van extreme kwetsbaarheid op alle vlakken in hun leven aanzienlijk zien verslechteren.

Ambitieuze beleidshervorming

De afgelopen maanden heeft België een nationaal actieplan voor de kindgarantie^{vii} en een federaal plan tegen armoede en ongelijkheid aangenomen. Ook is voor eind oktober 2022 een interministeriële conferentie over armoede aangekondigd. Deze inspanningen moeten worden toegejuicht, maar zijn verre van toereikend. Onze organisaties en instellingen willen eraan herinneren dat, hoewel geen van de ministers alleen armoede onder kinderen en gezinnen kan bestrijden, zij zich er collectief toe hebben verbonden kinderen in nood te beschermen door de Europese kindgarantie aan te nemen.

Wij stellen vast dat België door een gebrek aan perspectief en overleg in het kader van de kindgarantie niet ambitieus genoeg is geweest ten aanzien van de dringende uitdagingen in de strijd tegen armoede. Kinderen en gezinnen kunnen niet wachten totdat beleidsmakers in 2024^{viii} optimale beslissingen zouden nemen. België moet dringend een beleid voeren van gratis maaltijden op school een werkelijk kosteloze gezondheidszorg en onderwijs, en menswaardige huisvesting voor gezinnen - zoals voorzien in de kindgarantie - alsook een waardig inkomen. De huidige energiecrisis zou deze gevolgen voor kinderen en hun gezinnen immers niet hebben als deze structurele beleidsmaatregelen al genomen waren.

Vandaag is het essentieel om eraan te herinneren dat kinderen en gezinnen opnieuw centraal moeten staan in beleidsdebatten en - beslissingen, en dat het echte probleem een tekort aan structureel beleid is, waardoor de meest kwetsbare gezinnen op alle gebieden van hun leven in een nog slechtere situatie terechtkomen. Tijdens de huidige opeenvolgende crisissen is dit nogmaals duidelijk geworden. Daarom roepen organisaties en instellingen ter bevordering van de kinderrechten en armoedebestrijding op tot onmiddellijke en ambitieuze collectieve actie om ieder kind en zijn of haar gezin te beschermen tegen armoede en de onmiddellijke en langetermijngevolgen daarvan:

- **Een inkomen garanderen voor gezinnen om een menswaardig leven te kunnen leiden:** dringend de laagste inkomens en uitkeringen boven de armoedegrens brengen, de manier

waarop de armoedegrens wordt berekend actualiseren en opnieuw evalueren in het licht van vroegere, huidige en toekomstige crisissen.

- Naast de kortetermijnmaatregelen die op de verschillende overheidsniveaus zijn genomen (uitbreiding van het sociale tarief, steun voor de middenklasse): **onmiddellijk de energiesteun versterken** (bevriezing van het sociale tarief, structurele verankering van de verlenging van het sociale tarief en proactieve waarborging van de toegankelijkheid) ten gunste van gezinnen die in armoede leven en de lagere middenklasse; de toepassing van het statuut samenwonende tijdelijk opschorten in geval van familiale herenigingen of samenwonen met vrienden omwille van de energiecrisis; **het recht op energie** voor iedereen **garanderen** door de energievoorziening van huishoudens uit de commerciële markt te halen.
- Prioritair, onmiddellijk en massaal investeren in een **Pact voor Huisvesting-Energie dat gebaseerd is** op de isolatie van woningen, te beginnen met woningen die bewoond worden door gezinnen in armoede en gezinnen uit de lagere middenklasse (zowel in openbare als in particuliere woningen), en alle voorwaarden vergemakkelijken om toegang te krijgen tot woningen en om deze te behouden.
- Focus op de lange termijn: een veralgemeend beleid van **gratis maaltijden op school** en dit ten minste gedurende de leerplicht, en een beleid van **daadwerkelijke gratis gezondheidszorg en onderwijs** voor kinderen, moeten nu worden aangenomen.

*Ondertekende organisaties en instellingen (in alfabetische volgorde):

Arktos vzw,
ATD Quart Monde Jeunesse Wallonie-Bruxelles,
Badje vzw,
Belgisch Netwerk tegen Armoedebestrijding (BAPN),
Brussels Platform Armoede,
Cachet vzw,
Defence for Children International België,
Forum Bruxelles contre les Inégalités,
Franstalige universiteiten van België,
Kinderrechtencoalitie Vlaanderen,
KIYO,
La Coordination des ONG pour les droits de l'enfant,
Le service du Délégué général aux droits de l'enfant,
Liga voor Mensenrechten,
Ligue des droits humains,
Ligue des Familles,
Réseau wallon de lutte contre la pauvreté (RWLP),
Service droit des jeunes,
UNICEF België,
Vlaams Netwerk tegen Armoede (NTA),
Vlaamse Scholierenkoepel vzw,
Vlaams Welzijnsverbond vzw,
Welzijnszorg vzw.

Met de steun van:

Kristel Verbeke, Vrijwillig ambassadeur UNICEF België,
Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

ⁱ De laatste beschikbare gegevens (2021) hebben betrekking op het effect van de COVID19-pandemie en niet op de energiecrisis.

ⁱⁱ *Economische vooruitzichten van de OESO, tussentijds verslag*, september 2022: <https://www.oecd.org/perspectives-economiques/septembre-2022/>

ⁱⁱⁱ *Poverty and Shared Prosperity 2022*, World Bank's Poverty and Shared Prosperity series, 5th October 2022: <https://www.worldbank.org/en/publication/poverty-and-shared-prosperity>

---

^{iv} *Regeringen hebben middelen toegewezen* (sep 2021 - sep 2022) om huishoudens en bedrijven te beschermen tegen de energiecrisis, Laatste update: 21.09.2022 : <https://www.bruegel.org/dataset/national-policies-shield-consumers-rising-energy-prices>

^v Wij weten dat tijdens de eerste fase van de pandemie slechts 2,2% van de COVID-stimuleringspakketten in de rijke landen gericht was op kinderen. UNICEF Innocenti, *Supporting Families and Children Beyond COVID-19 - Social protection in high-income countries*, 2022: https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/Supporting%20Families%20and%20Children%20Beyond%20COVID-19_Social%20protection%20in%20high-income%20countries.pdf .

^{vi} De hier behandelde interventies zijn gebaseerd op antwoorden op COVID-19 die in gestandaardiseerde internationale databanken (Wereldbank, bronnen van het IMF) zijn gerapporteerd. De ramingen zijn extrapolaties op basis van het totale aantal interventies per type dat in internationale databanken is gerapporteerd en de gemiddelde waarden van de bekende kosten per type.

^{vii} Belgisch Nationaal Actieplan Europese Kindgarantie 2022-2030: <https://www.mi-is.be/nl/actueel/europese-kindgarantie-het-nationaal-actieplan-van-belgie>

^{viii} De Europese kindgarantieplannen moeten in 2024 worden geëvalueerd voor alle EU-lidstaten, waaronder België.